

Т. В. Криворучко,

Житомирський державний університет імені Івана Франка, м. Житомир

VOSI-КОНСТРУКЦІЯ У ФУНКЦІЇ КОМПЛЕМЕНТА ОДНОПЕРЕХІДНИХ ДІЄСЛІВ В РАНЬОНОВОАНГЛІЙСЬКІЙ МОВІ

Стаття присвячена проблемі вивчення VOSI-конструкції в ранньонновоанглійській мові та дослідженню її структурних та функціональних особливостей. Досліджено дистрибуцію головного дієслова речення залежно від перехідності / неперехідності його основи. Проаналізовано VOSI-конструкцію, що об'єднує всі інфінітивні комплементарні конструкції, яким передуює іменна група, у функції комплементу одноперехідних дієслів з позиції X-штрих теорії в ранньонновоанглійській мові.

Ключові слова: VOSI-конструкція, складна комплементация, структури вторинної предикації, одноперехідні дієслова, двоперехідні дієслова, комплексно перехідні дієслова.

VOSI-КОНСТРУКЦИЯ В ФУНКЦИИ КОМПЛЕМЕНТА ОДНОПЕРЕХОДНЫХ ГЛАГОЛОВ В РАННЕО- ВОАНГЛИЙСКОМ ЯЗЫКЕ

В статье представлены проблемы изучения VOSI-конструкции в раннеоанглийском языке и исследовано ее структурные и функциональные особенности. Исследовано дистрибуцию главного глагола предложения в зависимости от переходности / непереходности его основы. Проанализовано VOSI-конструкцию, которая объединяет все инфинитивные комплементарные конструкции с предшествующей именной группой, с позиции X-штрих теории в раннеоанглийском языке.

Ключевые слова: VOSI-конструкция, сложная комплементация, структуры вторичной предикации, однопереходные глаголы, двопереходные глаголы, комплексно переходные глаголы.

VOSI CONSTRUCTION IN THE FUNCTION OF THE COMPLEMENT OF MONOTRANSITIVE VERBS IN EARLY NEW ENGLISH

The article outlines VOSI construction in Early New English and establishes its structural and functional peculiarities. VOSI construction, which means all infinitive complement constructions with a Noun Phrase in preposition, that is used after eleven categories of verbs, is investigated in the article. The emergence of the subject in the structure of VOSI construction is analyzed. The term 'accusativus cum infinitivo', which in traditional literature denotes any construction that contains: Main Predicate – Accusative Noun Phrase – Infinitive or any construction which contains these three elements, but Accusative and Infinitive are regarded a unity, dependent on the main predicate, is mentioned in the article.

The research investigates the distribution of the main verb of the finite / nonfinite clause according to the transitivity / intransitivity of its stem. It is established that most of the verbs are transitive and are divided into monotransitive, ditransitive and complex transitive. The research has allowed analyzing VOSI construction in Early New English in the function of the complement of monotransitive verbs from the position of X-Bar Theory. In Early New English VOSI construction is used in the function of the complement of monotransitive verbs with a controlling subject of an action.

Key words: VOSI construction, complex complementation, structures of secondary predication, monotransitive verbs, ditransitive verbs, complex transitive verbs.

Постановка проблеми. Уявлення про речення можливе тільки за умови комплексного вивчення його структури, семантики та функціонування в синхронії та діахронії. У сучасному вченні про синтаксис найбільш досліджених мов предметом розгляду є не лише реченнєві утворення як цілісні одиниці, але й окремі синтаксичні конструкції. Завдання граматичної розвідки полягає в комплексному аналізі таких синтаксичних одиниць з огляду їхньої форми, змісту та функціонування [2, с. 9].

Актуальність дослідження. У граматичних студіях, виконаних у діахронії, донині основну увагу приділяли розвитку акузативної та інфінітивної конструкції в античних мовах. Нагомість становлення цієї конструкції в англійській мові не отримало достатнього висвітлення, оскільки по-різному трактувалася суть даної проблеми. Актуальність дослідження визначається також неоднозначністю існуючих дефініцій та існуванням багатоаспектних питань для вивчення суті досліджуваного питання.

Завдання дослідження полягає у визначенні варіативних способів існування VOSI-конструкції в ранньонновоанглійській мові та проведенні синхронічного та діахронічного аналізу функціонування цієї конструкції на рівні розвитку мови та мовлення.

Аналіз останніх досліджень проблеми. Досліджувана конструкція завдяки своїй неординарній структурі неодноразово привертала увагу багатьох вітчизняних та закордонних науковців. Більшість діахронічних досліджень було виконано наприкінці XIX – на початку XX ст. Зокрема, О. Фішер, Ф. Віссер і Б. Мітчел хибують на описовість у своїх розвідках і не вдаються до пояснення еволюції досліджуваних одиниць [1, с. 143].

Наукова новизна полягає в тому, що вперше у вітчизняній англістиці здійснено аналіз структурних та функціональних особливостей конструкції складної комплементации в ранньонновоанглійській мові на засадах розвиненої версії Ікс-штрих теорії. Представлено дистрибуцію головного дієслова особоводієслівного / неособоводієслівного речення залежно від його перехідності / неперехідності.

Виклад основного матеріалу. У традиційній літературі термін 'accusativus cum infinitivo' (далі *a. c. i.*) позначає:

(1) будь-яку конструкцію, яка містить такі елементи: головний предикат – акузативна іменна фраза – інфінітив (обов'язково в цьому порядку);

(2) конструкцію, яка включає всі ці три елементи, але акузатив та інфінітив інтерпретуються як єдність, залежна від головного предиката. Дієслова, що утворюють *a. c. i.*, поділяють на групи, оформлені різними числовими й родовими позначниками.

Більшість граматистів вдаються до розмежування *a. c. i.* за типами, що не завжди зумовлено гомогенністю чинників. Елементарний вододіл цих утворень у давньоанглійській мові пролягає між 'dative and infinitive constructions', з одного боку, та 'accusative and infinitive constructions' – з іншого. Це залежить від морфологічного оформлення іменної фрази, якою керує предикат, – давальної або акузативної.

Дослідники *a. c. i.* конструкцій часто вказують на відсутність чітких критеріїв, які б уможливили коректний поділ цих одиниць. Особливе місце в трактуванні зазначеного питання належить працям Ф. Віссера, на думку якого термін

'accusative and infinitive' є неприйнятним через відсутність знахідного відмінка в англійській іменниковій парадигмі. Те саме стосується й терміна 'object and infinitive', оскільки він затемнює той факт, що іменна фраза є одночасно підметом [1].

Ф. Віссер використовує термін *VOSI (Verb – Object / Subject – Infinitive)*, що об'єднує всі інфінітивні комплементарні конструкції, яким передують іменна група і зазначає, що VOSI-конструкції вживаються після одинадцяти категорій дієслів (серед них – дієслова причини, дозволу, команди, заборони, перешкоди, спонування та ін.), різних за своєю дистрибуцією [1, с. 149]. Більшість граматистів користуються класифікацією Ф. Віссера, який забезпечує необхідним інвентарем мовних фактів на всіх етапах розвитку англійської мови. Останнє безумовно робить цю працю безцінною для діахронного дослідження.

Нефінітні предикативні конструкції чітко виявляють свої дієслівні / недієслівні характеристики і займають певні синтаксичні позиції. Щодо функціонального навантаження такої конструкції, то воно повинно узгоджуватись з природою самого інфінітива [4, с. 274]. Зауважимо, що існує п'ять основних функціонально маркованих елементів речення: суб'єкт, дієслово, об'єкт, комплемент та ад'юнкт [5, с. 49].

Зауважимо, що комплементами є облігаторні поствербальні конститuentи. Суб'єкт дієслова і об'єкт, на який направлено дію, доповнюють семантику дієслова, яке обирає певний тип комплемента. Цей вибір диктується семантикою головного дієслова, яке накладає обмеження на залежні від нього елементи. Структурно комплемент складається з комплементайзера та підрядного (*embedded*) речення і виконує загальну та функцію у реченні [3].

Транзитивні дієслова поділяються на: монотранзитивні (відкривають позицію для одного комплемента); дитранзитивні (відкривають позицію для двох комплементів); комплексно транзитивні (доповнюються комплексним комплементом) [5, с. 53].

Нас цікавить аналіз *VOSI*-конструкцій, що виконують функцію комплемента монотранзитивних дієслів на матеріалі пам'яток ранньоніоанглійського періоду.

Як ми вже зазначали, одноперехідні дієслова відкривають позицію прямого додатку як свого єдиного комплемента, який може бути виражений іменною групою (NP), фінітним (*that-clause*) або нефінітним (конструкції *Accusative and Infinitive*) реченням. Щодо нефінітної клаузи у функції одноперехідних дієслів зазначимо, що тільки два типи нефінітних клауз вживаються у номінативній функції: інфінітивна клауза з часткою *to* та *-ing* дієприкметникова клауза.

Приклад (1) демонструє одноперехідну комплементацию, де головне дієслово має прямий об'єкт. Розглянемо критерії які підтверджують, що об'єкт у прикладі (1) є нефінітною клаузою у функції прямого додатку:

(1) *When I was with him, I have heard him swear* (Shakespeare, *The Merchant of Venice*, p. 59).

а) нефінітну клаузу можна замінити займенником *it*, який є рівноцінним клаузі, або іменною групою, що номіналізує значення клаузи: *When I was with him, I have heard it. When I was with him, I have heard his swear.*

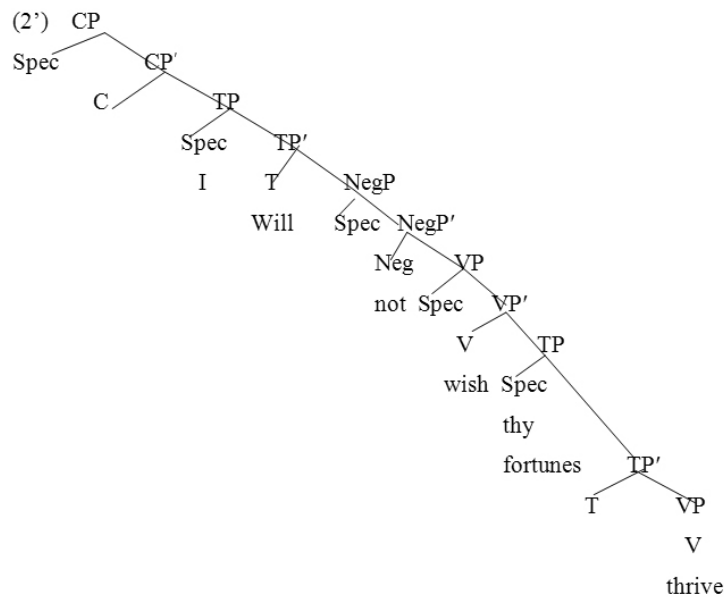
б) нефінітна клауза може бути центром псевдо-розщепленого речення: *What I heard was to hear him swear; What I heard was for him to hear his swear.*

в) суб'єктний займенник у об'єктному відмінку може бути заміненим присвійним займенником, наприклад: *When I was with him, I have heard his swearing.*

У мові ранньоніоанглійського періоду *VOSI*-конструкція вживається у функції комплемента одноперехідних дієслів з контролюючим суб'єктом дії. Цей тип комплементации експлікує відносно невелика група дієслів, що позначають уподобання чи бажання (або навпаки): (*can't*) *bear, desire, hate, like, love, prefer, want* та *wish*. У ранньоніоанглійській мові після цих дієслів вживається *to-infinitive* і *bare infinitive*. Наприклад:

(2) *I will not wish thy fortunes thrive: whoever wins, on that side shall I lose assured loss before the match be play'd* (Shakespeare, *King John*, p. 571).

Продемонструємо структурні позиції елементів проекції CP речення у схемі-дереві:

У прикладі (2') головне дієслово *wish* керує нефінітною клаузою *thy fortunes thrive*. Суб'єкт комплементарної клаузи, *thy fortunes*, має зв'язок вершини специфікатора (specifier-head relation) з флективною вершиною (inflectional head) клаузи, T. Крім того, характеристики вершини T проєктують максимальну проєкцію, TP. Дієслово *wish* керує TP, а також керує вершиною T, узгоджуючись зі специфікатором *thy fortunes*. Таким чином, головне дієслово керує вставною клаузою [Spec, TP], та суб'єктною NP комплементарної клаузи і призначає їй акузативний відмінок. Приклад (3) демонструє вживання *VOSI*-конструкції з *to-infinitive*:

(3) *I want more uncles to welcome me* (Shakespeare, Richard III, p. 417).

У дужковому записі VOSI-конструкція з *to-infinitive* у прикладі (3) представлена як (3’):

(3’) [CP[Spec[CP’C[TP[Spec I[TP’[T[Pr. S. Sing[VP[Spec[VP’[V want[TP[Spec more uncles[TP’[T to[VP[Spec[VP’[V welcome[NP me]]]]]]]]]]]]]]]]]]]]].

У прикладі (3’) головне дієслово *want* керує нефінитною клаузою *more uncles to welcome me*. Суб’єкт комплементарної клаузи, *more uncles*, має зв’язок вершини специфікатора з флективною вершиною клаузи, Т. Характеристики вершини Т проєктують максимальну проєкцію, TP. Дієслово *want* керує TP, а також керує вершиною Т, узгоджуючись зі специфікатором *more uncles*. Таким чином, головне дієслово керує вставною клаузою [Spec, TP], та суб’єктною NP комплементарної клаузи і призначає їй акузативний відмінок.

Зауважимо, що після дієслів, що входять до цієї групи іменна група, що передує інфінітиву не може функціонувати суб’єктом пасивної головної клаузи [5, с. 1193]:

(4) *Thy fortunes will not be wished to thrive (by me)*.

Необхідно підкреслити, що існує альтернативна конструкція у якій є іменна група з передуючим комплементаризером *for*. Завдяки цьому комплементаризеру ця група виступає скоріше суб’єктом інфінітивної клаузи, ніж об’єктом головного речення. Проте, варто розмежувати *for*, який є частиною прийменникових дієслів: *arrange for*, *ask for*, *care for*, *plan for*, *hope for* та ін. У таких випадках інфінітивна клауза виступає у функції прийменникового додатка. Наприклад:

(5) *She planned for the doctor to come the next day*.

Загальні висновки. Отже, цей тип комплементарції представлений відносно невеликою групою дієслів, що позначають уподобання чи бажання або ж навпаки. У ранньоанглійській мові після цих дієслів ми маємо змогу спостерігати VOSI-конструкції з *to-infinitive* і з *bare infinitive*, однак форма *to-infinitive* превалює над *bare infinitive*. У дослідженні цього типу комплементарції важливо розмежувати конструкції з комплементаризером *for* та з прийменниковими дієсловами.

Перспективи використання результатів дослідження полягають у дослідженні VOSI-конструкції у функції комплементаризера двоперехідних та комплексно перехідних дієслів в ранньоанглійській мові.

Література:

1. Fischer O. The Origin and Spread of the Accusative and Infinitive Construction in English / O. Fischer // *Folia Linguistica Historica*. – 1989. – Vol. VIII, № 1–2. – P. 143–217.
2. Jackendoff R. «Construction after construction» and its theoretical challenges / R. Jackendoff // *Language*. – Stanford, CA : CSLI Publications, 2008. – Т. 84. – №1. – P. 8–28.
3. Kryvoruchko T. VOSI Construction in English / T. Kryvoruchko // *English in Globalized World* : збірник наукових праць (англ. м.). – Кам’янець-Подільський : ВПП «Апостроф», 2012. – С. 86–87.
4. Mair C. Thomas Egan : Distance and Direction : a usage-based study of infinitive and -ing clauses in English : doctoral defence / C. Mair – *Norsk Lingvistisk Tidsskrift*, 21 (2)., 2003. – P. 237–246.
5. Pollard C. Head-Driven Phrase Structure Grammar / C. Pollard, I. Sag. – Chicago: CSLI and University of Chicago Press, 1993. – 458 p.

Список джерел ілюстративного матеріалу:

1. Shakespeare W. The Merchant of Venice / W. Shakespeare // *Comedies*. – London : Everyman’s Library, 1994. – Vol. II. – P. 3–123.
2. Shakespeare. W. King John / W. Shakespeare // *Histories*. – London : Everyman’s Library, 1994. – Vol. I. – P. 523–629.
3. Shakespeare. W. Richard III / W. Shakespeare // *Histories*. – London : Everyman’s Library, 1994. – Vol. I. – P. 373–521.